

Izbeglice u Beogradu, na temperaturi ispod nule, greju se dok čekaju još jednu priliku da pređu granicu i uđu u Evropsku uniju.
Fotograf: Miodrag Čakić

OPASNA „IGRA“

Neformalno vraćanje izbeglica i migranata na granicama Evrope

Pripadnici državnih organa ovlašćenih za primenu sredstava prinude u zemljama Zapadnog Balkana redovno zlostavljaju osobe koje, u potrazi za bezbednošću i dostojanstvom, pokušavaju da stignu do Evropske unije. Umesto da vrše svoju dužnost da čuvaju osnovna prava ovih ljudi, državni službenici ih podvrgavaju nasilju i zastrašivanju, a onima u potrebi za međunarodnom zaštitom uskraćuju pristup postupku azila. Vlasti u regionu moraju odmah da zaustave kršenje ljudskih prava i pokrenu procedure za garantovanje bezbednosti i dostojanstva ljudima koji se nalaze na njihovoj teritoriji.

Belgrade Centre
for Human Rights

Macedonian Young Lawyers Association

OXFAM

REZIME

*„Stavili su nas u kavez i tri dana nam nisu davali hranu.
Mnogo su nas tukli. Čak su nas podvrgavali
elektrošokovima.“*

Isak iz Avganistana o svom iskustvu u Bugarskoj

Više od milion osoba je tokom prethodne dve godine stiglo u Evropu, prešavši more između Turske i Grčke i nastavivši svoj put tzv. zapadnobalkanskom rutom. Države članice Evropske unije i ostale evropske zemlje reagovala su podizanjem ograda na svojim granicama. Marta 2016. godine, Slovenija, Hrvatska, Srbija i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija,¹ zatvorile su svoje granice i hiljade osoba je ostalo „zaglavljeno“ na njihovim teritorijama. Većina tih osoba boravila je u neodgovarajućim i nebezbednim smeštajnim objektima. Trenutno se u Srbiji nalazi oko 7.800, a u Makedoniji 350 izbeglica i migranata. Mnogi od njih su, u potrazi za zaštitom, došli iz sukobom zahvaćenih zemalja, u kojima vlada nasilje opštih razmera, uključujući Avganistan, Irak i Siriju. Od tog broja, približno 1.100 osoba u Srbiji i više od 200 osoba u Makedoniji, nalaze se van objekata kojima upravljaju vlasti i prinuđeni su da spavaju u improvizovanim skloništima, na otvorenom.²

Umesto da novopridošlim izbeglicama i migrantima garantuju bezbednost, zemlje na zapadnobalkanskoj ruti propustile su da mnogima od njih omoguće pravičan postupak azila, već su ih neformalno vraćale u zemlje iz kojih su došli ili čak u neke druge zemlje, ne pružajući im priliku da zatraže azil. Neformalno vraćanje se sprovodilo na različite načine. Tako su Mađarska i Hrvatska, države članice Evropske unije, navodno primenjivale brutalne taktike, poput puštanja policijskih pasa na grupe ljudi u potrebi za međunarodnom zaštitom, ponekad ih primoravajući da se skidaju do gole kože na temperaturama ispod nule. S druge strane, vlasti u Srbiji stvorile su atmosferu straha i neizvesnosti, između ostalog, proterivanjem grupa zakonito registrovanih tražilaca azila, umesto da im omoguće da ostvare pravo da njihovi zahtevi za azil budu individualno razmotreni u pravičnom postupku. U strahu od neformalnog vraćanja u Makedoniju ili Bugarsku, mnogi su u sred zime, na temperaturi od -20°C, umesto u državnim centrima za prihvatanje, boravili na otvorenom. Intervjuisane izbeglice i migranti takođe su izneli optužbe na brutalno postupanje bugarskih vlasti, zbog čega osnovano strahuju od povratka u tu zemlju.

Izbeglice i migranti koji se kreću preko balkanskih zemalja, sa ciničnim humorom opisuju napore da nastave svoje opasno putovanje kao „igru“, okrutnu „igru“, u kojoj umesto bezbednosti i zaštite, nailaze na nasilje i zastrašivanje od strane predstavnika vlasti. Dok pokušavaju da dođu do zemlje koja će im dati utočište i bezbednost, primorani su da preduzimaju ogromne rizike i trpe zlostavljanje krijumčara, da nastavljaju dalje uprkos temperaturama ispod nule, da se snalaze po nepoznatom i opasnom terenu, prelazeći šume i opasne, brze reke. Na tom putu, često su izloženi užasavajućim kršenjima ljudskih prava, a batine, ujedi policijskih

pasa i pljačke predstavljaju rasprostranjenu pojavu i dovode do teških povreda, pa čak i smrti.³

Bez obzira na razlog napuštanja zemlje porekla, niko ne sme da bude podvrgnut nasilju i agresiji od strane predstavnika vlasti. Za izbeglice i druge osobe koje traže zaštitu od teških povreda ljudskih prava, neformalna vraćanja predstavljaju prepreku ostvarivanju prava na azil. Brutalnost, zastrašivanje i podmukle taktike vlasti kod izbeglica i migranata stvaraju atmosferu straha i nepoverenja prema državnim organima. Ovaj izveštaj je nastao s ciljem skretanja pažnje na zlostavljanje koje vrše predstavnici državnih vlasti, kao i na propuste država članica Evropske unije da zaštite prava osoba za koje je razumno pretpostaviti da su u potrebi za međunarodnom zaštitom. U skladu s tim, pozivamo odgovorne vlasti da odmah promene ovu praksu, istraže navode o mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, i pozovu na počiniocima na punu krivičnu odgovornost.

Organizacija Oxfam i njeni partneri, Beogradski centar za ljudska prava i Makedonsko udruženje mladih pravnika, koji pružaju podršku migrantima i izbeglicama u Srbiji i Makedoniji, zajedno pozivaju vlasti Srbije, Makedonije, Hrvatske, Mađarske i Bugarske da:

- Odmah preispitaju sva postupanja na granicama, kako bi obezbedile da se prema svim osobama postupa u skladu sa članom 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji predviđa apsolutnu zabranu mučenja, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, kao i članom 4 Protokola br. 4 uz Konvenciju, odnosno načelom zabrane prisilnog vraćanja i kolektivnog proterivanja. Takođe, treba da obezbede da kvalitet i ishod svih postupaka podleže nadzoru nacionalnog organa, uključujući i omogućavanje pristupa delotvornom pravnom leku, u skladu sa članom 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima.
- Sprovedu nezavisno i suštinsko razmatranje svih zahteva za azil, tako da se o svakom zahtevu za azil odlučuje pojedinačno, u postupku u kojem postoji prevodilac za jezik koji tražilac azila razume, kao i mogućnost žalbe sa suspenzivnim dejstvom do okončanja žalbenog postupka.
- Hitno istraže i preduzmu mere protiv svih učinilaca krivičnih dela protiv izbeglica i migranata, uključujući fizičko nasilje i pljačkanje, kao i sve oblike nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja od strane državnih službenika ovlašćenih za primenu sredstava prinude.
- Uvedu preventivne mere za sprečavanje budućih zloupotreba, pooštre postupak zapošljavanja službenika ovlašćenih za primenu sredstava prinude, uvedu u upotrebu unapređenu tehničku opremu, poput kamera na uniformi, kao i obavezne obuke službenika o evropskom i međunarodnom pravu ljudskih prava i izbegličkom pravu. Veliki deo kandidata za mađarsku policiju 2016. godine, nije prošao psihološki test. Stoga svi policajci, koji su zaposleni na vrhuncu izbegličke krize u Mađarskoj, takođe, treba da budu u obavezi da se podvrgnu psihološkom testu, a svi oni koji ga ne prođu, moraju odmah da budu udaljeni iz policije.¹⁸

- Hitno dozvole kancelarijama Zaštitnika građana/Ombudsmana, koji su na čelu postojećih Nacionalnih mehanizama za prevenciju mučenja, i relevantnim organizacijama civilnog društva, potpun i neometan pristup graničnim područjima svojih država, kao što je predviđeno članovima 3 i 4 Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

1 UVOD

Izraz „neformalno vraćanje“ (engl. *pushback*) koristi se za opisivanje prakse vlasti da sprečavaju ljude da na njihovoj teritoriji zatraže zaštitu, time što ih prisilno vraćaju u drugu zemlju. Neformalnim vraćanjem ljudi u potrazi za bezbednošću i osnovnim ljudskim dostojanstvom, države se odriču odgovornosti da razmatraju njihove pojedinačne zahteve za azil. Neformalno vraćanje obuhvata pravni koncept proterivanja, koji je zabranjen članom 4 Protokola br. 4 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima. Ovo se odnosi na zabranu kolektivnog proterivanja stranaca, odnosno primoravanja jedne grupe ljudi da napusti određenu zemlju, bez objektivnog razmatranja njihovih pojedinačnih slučajeva, u skladu sa zakonom propisanom procedurom. Neformalno vraćanje je u suprotnosti sa međunarodnim pravom i evropskim pravom. Njime se podriva pravo svakog čoveka da traži azil i uskraćuje pravo na pravični postupak, koji bi prethodio odluci o proterivanju. Ovakva praksa može da dovede do opasnosti da izbeglice i ostale osobe u potrebi za međunarodnom zaštitom budu vraćene na teritoriju gde bi im život ili bezbednost bili u opasnosti.

U periodu od 30. januara do 17. februara 2017. godine, istraživački timovi Beogradskog centra za ljudska prava i Makedonskog udruženja mladih pravnika prikupili su svedočenja 140 migranata i izbeglica, koji su pokušali da pređu iz jedne zemlje u drugu tokom prethodnih nedelja i meseci. Istraživači ove dve organizacije razgovarali su sa 100 osoba u Srbiji i 40 osoba u Makedoniji. Intervjui u Srbiji su sprovedeni su u Beogradu, u okolini Subotice, kao i u blizini Dimitrovgrada, na srpsko-bugarskoj granici. Intervjui u Makedoniji su sprovedeni u mestu Tabanovce, nedaleko od granice sa Srbijom.

Od 140 intervjuisanih osoba, 75 je navelo da je proterano iz Mađarske u Srbiju, 19 iz Hrvatske u Srbiju, 44 iz Srbije u Bugarsku i Makedoniju, jedna osoba iz Makedonije u Grčku i sedam osoba iz Bugarske u Tursku. Nekoliko osoba je navelo da su više puta neformalno vraćeni iz različitih zemalja. Velika većina osoba sa kojima je obavljen razgovor došla iz Avganistana, a ostali iz Pakistana, Sirije, Iraka, Irana, Egipta i Libana.

Nalazi do kojih se došlo u okviru ovog istraživanja ukazuju na to da vlasti širom regiona zlostavljaju izbeglice i migrante i potkrepljuju izveštaje organizacija kao što su UNHCR,⁶ *Amnesty International*,⁷ *Human Rights Watch*,⁸ Lekari bez granica⁹ i ostali. Ono što je zajedničko svim ovim izveštajima su stalni navodi o neformalnom i proizvoljnom proterivanju osoba u potrebi za međunarodnom zaštitom sa teritorije jedne na teritoriju druge države, često uz primenu brutalne sile. Imena svih osoba čija su svedočanstva zabeležena u ovom izveštaju, promenjena su kako bi se zaštitio njihov identitet. Radi preglednosti, kod svakog svedočenja istaknut je naziv zemlje u kojoj se nasilje dogodilo.

2 SVEDOČENJA¹⁰

Nasilje i zastrašivanje

*„Prešli smo granicu i ušli u Mađarsku, ali nas je policija uhvatila.
Naterala nas je da skinemo svu odeću i sednemo na sneg.
Polivali su nas hladnom vodom.“*

Madžid iz Avganistana

Mađarske i hrvatske vlasti suočavaju se sa optužbama da primenjuju brutalne taktike, s ciljem prinudnog vraćanja izbeglica i migranata u države iz kojih su došli. Navodi o policijskom nasilju uključuju udaranje pendrecima, puštanje pasa na grupe izbeglica, primoravanje izbeglica da skinu odeću na temperaturi ispod nule. Bugarske vlasti su, takođe, predmet optužbi za zlostavljanje, koje je u jednom slučaju podrazumevalo primenu elektrošokova. Ovi akti nasilja su zaista potresni. Shodno Konvenciji protiv mučenja i drugih surovih, nečovečnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja, mučenje označava svaki akt kojim se jednom licu namerno nanose bol ili teške fizičke ili mentalne patnje, u cilju kažnjavanja ili zastrašivanja. Ova Konvencija izričito zabranjuje i druge oblike okrutnog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja koji ne predstavljaju mučenje, u slučajevima kada je njihov učinilac službeno lice ili neko drugo lice koje deluje po službenoj dužnosti, ili se ta dela čine uz izričiti ili prećutni pristanak tih lica. Prema odredbama Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, niko ne sme biti podvrgnut mučenju ili svirepim, nečovečnim ili ponižavajućim kaznama ili postupcima. Član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima takođe zabranjuje mučenje, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Ipak, navodi o nasilju u cilju zastrašivanja i/ili kažnjavanja prožimaju svih 140 razgovora, sprovedenih u okviru ovog istraživanja. Svedočenja pojedinaca koja se nalaze pred vama dokaz su fizičkih opasnosti sa kojima se suočavaju osobe, koje se upuste u „igru“.

Hamidovo iskustvo u Hrvatskoj: Hamid, dvadesetpetogodišnji muškarac iz Avganistana, napustio je svoju ratom zahvaćenu domovinu pre osam meseci. Dvadesetogodišnjeg Tarika upoznao je na putu. Obojica se sada nalaze u Srbiji, ali nisu izrazili nameru da traže azil u Srbiji, niti borave u nekom od centara za azil ili prihvatnih centara, jer žele što pre da stignu do svog odredišta. Ni ne pomišljaju da ostanu u Srbiji.¹¹ Cilj im je da na bilo koji način stignu do Francuske, Italije ili Belgije. Nekoliko puta su pokušali da pređu granicu i uđu u Mađarsku ili Hrvatsku, ali su svaki put vraćeni nazad u Srbiju. Tvrde da je hrvatska policija jednom prilikom primorala sve ljude u njihovoj grupi da skinu odeću i obuću i da se, prateći železničku prugu, peške vrata u Srbiju. Dok su se vraćali, oko deset policajaca formiralo je špalir duž pruge, udarajući ih pendrecima.

Tarikovo iskustvo u Mađarskoj: U drugom incidentu koji se desio početkom 2017. godine, Tarik je u sred noći sa grupom od 22 osobe pokušao da uđe u Mađarsku. Isekli su mađarsku ogradu od bodljikave žice, ali su ih vrlo brzo presreli uniformisani muškarci, koji su izgledali kao pripadnici organa ovlašćenih za primenu sredstava prinude. Prema

Tarikovim navodima, ovi muškarci su im oduzeli mobilne telefone, tukli ih pendrecima i pustili pse na njih, pokušavajući da ih vrata na teritoriju Srbije. Tarikova grupa nije odvedena u policijsku stanicu, već je dva sata kasnije prisilno vraćena u Srbiju.

Neki od Tarikovih poznanika su prethodne noći uspjeli da uđu u Mađarsku, ali su ubrzo presretnuti od strane patrole organa ovlašćenih za primenu sredstava prinude. Na pitanje zašto su došli u Mađarsku, odgovorili su da samo žele da nastave put u potrazi za boljim životom. Međutim, na njih su pušteni psi i naređeno im je da se vrata u Srbiju. Istraživači Beogradskog centra za ljudska prava su, tokom razgovora, primetili da je jedan od ovih ljudi imao povrede na licu, za koje je tvrdio da su ujedili pasa.

Iskustvo jedne grupe u **Bugarskoj**: Grupa od dvanaest muškaraca iz različitih delova Pakistana je u Srbiju došla „kako bi spasila svoj život“. Upoznali su se u Srbiji i sada su bliski prijatelji. Zahid (29), iz pokrajine Pandžab, rekao je istraživačima Beogradskog centra za ljudska prava da je na put krenuo pre godinu dana i da je na putu do Srbije prošao kroz Iran, Tursku i Bugarsku, te da je u svakoj od ovih zemalja proveo tri do četiri meseca. U Bugarskoj je zatražio azil i boravio je jednom centru za migrante. Međutim, iako su u Bugarskoj bili formalno registrovani, Zahid i njegovi saputnici kažu da su, boraveći u toj državi, imali mnogo problema. Kao primer navodi situaciju kada su napustili centar za migrante da bi na pijaci kupili hranu, kada ih je presrela policija i 24 sata ih držala u pritvoru u jednoj policijskoj stanici.

Zahidovo iskustvo u **Mađarskoj**: Zahid ne zna tačno gde se zaputio, ali pominje Italiju i Austriju kao zemlje odredišta. Od početka 2017. godine, sedam puta je uspeo da pređe mađarsku granicu, svaki put u grupi od desetak ljudi. Jednom je uspeo pređe oko 50 kilometara mađarske teritorije. Istraživači Beogradskog centra za ljudska prava razgovarali su sa svih dvanaest osoba iz njegove grupe, koja je, čekajući na železničkoj stanici voz za Budimpeštu, u tri ujutru presretnuta od strane pripadnika organa ovlašćenih za primenu sredstava prinude. Zahid tvrdi da ih je prijavio jedan meštalin. Prema Zahidovim navodima, pripadnici organa ovlašćenih za primenu sredstava prinude tukli su ih pendrecima, a policijski psi su im rastrgali odeću. Nisu mogli da se odbrane. Posle toga su ubačeni u policijski kombi i odvezeni nazad na granicu. Pripadnici organa ovlašćenih za primenu sredstava prinude otvorili su vrata na bodljikavoj ogradi, primoravajući ih da se vrata u Srbiju. Jedan muškarac u grupi zadobio je tešku povredu ruke u sličnom incidentu koji se desio pet dana ranije, nakon što je uspeo da pređe granicu i uđe na mađarsku teritoriju. Hospitalizovan je u Srbiji, a ruka mu je i dalje u gipsu. Ipak, kaže da ga to neće sprečiti da nastavi da pokušava da pređe granicu sve dok ne uspe. Slično kao i druge osobe sa kojima su istraživači Beogradskog centra za ljudska prava razgovarali, on navodi da je mogućnost da dobije batine manje strašna od povratka kući gde bi njihov život bio izložen opasnosti.

Zahidovo iskustvo u **Hrvatskoj**: Zahid je dva puta pokušao da pređe granicu sa Hrvatskom. Prvi put, bio je u grupi od osamnaest osoba.

Navodi da su neki od njih teško povređeni u incidentu, kada su ih pripadnici organa ovlašćenih za primenu sredstava prinude tukli pendrecima, šutirali čizmama i puštali pse na njih. Zatim su ih stavili u policijsko vozilo i dovezli do granice, terajući ih da se vrate u Srbiju. Drugi put, Zahid je putovao u pratnji jedne porodice sa decom. I ovaj put je neformalno vraćen, ali bez nasilja. Planira da ponovo pokuša da pređe mađarsku granicu uprkos bodljikavoj čeličnoj ogradi. Po Zahidovim rečima, put od Avganistana do Srbije je bio dovoljno težak da ga sada ništa ne može zaustaviti. Policijsko nasilje ga neće odvratiti, jer nema gde da se vrati i nema šta da izgubi.

Farukovo iskustvo u **Mađarskoj**: Faruk (25), mlekar iz Lahora u Pakistanu, napustio je svoju domovinu pre 14 meseci. Na putu ka Srbiji, prošao je kroz Iran i Tursku, zadržavajući se u njima samo desetak dana. U Iranu je shvatio da ga je prevario krijumčar, koji ne samo što nije ispoštovao dogovor da ga za četiri stotine evra prebaci u Evropsku uniju, već ga je i opljačkao i pretukao. Posle toga, Faruk je otišao u Bugarsku, gde je tri dana proveo u krijumčarskoj kući. U Srbiju je stigao u februaru 2016. godine i tri meseca živeo na otvorenom, u parkovima u Beogradu, da bi potom otišao u jedan prihvatni centar. Upisao se na spisak za pristup mađarskom sistemu azila i strpljivo je svake nedelje čekao da se njegovo ime pojavi na spisku onih kojima će biti dozvoljeno da legalno uđu u Mađarsku u narednih sedam dana. Međutim, to se nije dogodilo ni osam meseci kasnije, te je odlučio da proba da nezakonito pređe mađarsku granicu. Posle osam meseci u Srbiji, Faruk misli da izbeglice nemaju dostojanstven život u ovoj državi.

Faruk je već dva puta pokušao nelegalno da pređe granicu sa Mađarskom, ali je oba puta neformalno vraćen. Prvi put, nalazio se u grupi od oko dvadeset osoba poreklom iz Pakistana, Avganistana i Bangladeša. Presretnuti su na autoputu E75, šezdeset kilometara od granice. Faruk tvrdi da su ih mađarski policajci (prepoznatljivi po teget uniformama sa natpisom „Policija“ napisanim belim slovima, na engleskom jeziku) prilikom presretanja napali suzavcem, pendrecima i psima. Policija ih je vratila na granicu, gde je bilo parkirano još osam vozila pogranične policije, i pretukla ih. Jedan čovek iz ove grupe se, zbog frakture lobanje, i dalje nalazi na lečenju u bolnici u Beogradu. Drugi čovek je zadobio toliko povreda da su lekari morali da mu ukažu pomoć na licu mesta u Mađarskoj. Kada su mu rane zašivene, policajci su mu nagurali izveštaj lekara u usta i neformalno ga vratili preko granice u Srbiju. Ovu priču su, u neslužbenom razgovoru sa našim istraživačima, potvrdili i pripadnici srpskih vlasti, koji su ga pronašli na srpskoj strani granice. Oni su, pored toga, naveli da su sretali ljude kako se iz Mađarske vraćaju sa teškim povredama, a među njima čak i trudnu ženu sa modricama od nasilja koje je pretrpela.

I ostala svedočenja su takođe zabrinjavajuća.

Malik iz Avganistana, o svom iskustvu u **Mađarskoj**: „Kada sam prvi put otišao u igru, prošli smo kroz žicu i hodali trideset minuta. Policija nas je videla i pustila pse na nas. Psi nas nisu izujedali, ali smo se mnogo uplašili. Bili smo izloženi lošem postupanju policije. Bilo je mnogo snega.

Oduzeli su nam odeću i naterali nas da sednemo na sneg i led – smrzavali smo se. Polomili su nam mobilne telefone, uzeli nam novac i teško nas pretukli. Zatim su nas stavili u auto i vratili na granicu. Drugi put kad smo stigli do granice, bilo je nemoguće da pređemo, pa smo na jednom mestu isekli žicu. Policija nas je videla i dugo nas jurila sa svoje strane ograde, ali nije mogla da nas uhvati.“

Nabil iz Avganistana, o svom iskustvu u **Hrvatskoj**: „Veoma sam tužan. Dvadeset puta sam pokušao da pređem granicu. Jednom nam se prevrnuo čamac. Mnogo je ljudi završilo u vodi. Policija nas je ubacila u auto sa uključenim hlađenjem. Bilo je veoma hladno. Odveli su nas do železničke pruge i skinuli nam odeću, obuću i ostalo. Nепrestano su nas udarali.“

Arif iz Avganistana o svom iskustvu u **Hrvatskoj**: „Da, tri ili četiri puta sam pokušao da pređem hrvatsku granicu. Na drugoj strani me je uhvatila policija, koja nas je stavila u auto i hlađenje. Bilo je veoma hladno. Policija je, zatim, bacila našu ćebad i jakne, ostavivši nas na srpskoj granici. Uzeli su nam mobilne telefone i novac i toliko nas pretukli da nismo mogli da ustanemo. Pretukli su mog druga i slomili mu lobanju.“

Isak iz Avganistana o svom iskustvu u **Bugarskoj**: „Iz Avganistana sam došao preko Irana, iz Irana sam otišao do Turske, iz Turske do Bugarske, i iz Bugarske sam došao ovde. Sve vreme su prema nama svirepo postupali. U Iranu smo bili tako loše tretirani. U Turskoj su nas jurili, pa smo pobegli i došli u Bugarsku. Bugarska policija je toliko okrutno postupala prema nama, da to nećemo zaboraviti do kraja života. Ne samo ja, već i sva moja braća koja ovde stoje, pretrpela su svirepost u Bugarskoj. Prešli su granicu svireposti. Stavili su nas u kavez i tri dana nam nisu davali hranu. Mnogo su nas tukli. Čak su nas podvrgavali elektrošokovima.“

Fahim iz Avganistana o svojim iskustvima u **Hrvatskoj i Bugarskoj**: „Došao sam u Srbiju i više od dvanaest puta pokušao da pređem mađarsku i hrvatsku granicu. Jednom sam uspeo da stignem čak do Zagreba i tamo sam zatražio azil. Pitali su me: „Zašto ne ideš u Evropu? Tamo su bogatije zemlje, kao što su Nemačka, Švedska...“ Rekao sam im da hoću tu da ostanem. Lagali su me. Doneli su mi neki papir i rekli: „Dobro, potpiši ovaj papir, poslaćemo te u kamp.“ Deportovali su me nazad u Srbiju i pretukli me, uzeli su mi mobilni telefon i sve ostalo. Pre toga, u Iranu smo proveli dosta vremena bez hrane i vode, zatim smo otišli u Tursku, a iz Turske sam otišao u Bugarsku. Bugarska policija mi je slomila ruku i deportovala me nazad u Tursku. U Turskoj sam molio doktore da mi pomognu, ali su odbili, jer nisam imao nikave dokumente. Morao sam sâm da zavijam ruku i zbog toga nije zarasla kako treba.

„Uzeli su nam odeću i naterali nas da sednemo na sneg i led –smrzavali smo se. Polomili su naše mobilne telefone, uzeli nam novac i teško nas pretukli.“

Malik iz Avganistana, u Mađarskoj

„Stavili su nas u kavez i tri dana nam nisu davali hranu. Mnogo su nas tukli. Čak su nas podvrgavali elektrošokovima.“

Isak iz Avganistana, u Bugarskoj

Kolektivna proterivanja

Ukrncani su u policijski kombi i rečeno im je da će biti odvedeni u prihvatni centar za izbeglice. Kombi se posle 90 minuta zaustavio u šumi, izvedeni su i rečeno im je na engleskom: „Idite u Bugarsku.“

Iskustvo grupe iz Avganistana u Srbiji

Svedočenja koja su prikupili naši istraživači ukazuju na slučajeve kolektivnog proterivanja. Na primer, umesto da im se dozvoli da pristupe postupku azila i da se smeste u centre za azil, u Srbiji je bilo slučajeva gde su migranti i izbeglice okupljeni i prisilno proterivani u Bugarsku i Makedoniju, države u kojima postoje ozbiljne opasnosti po kršenje njihovih ljudskih prava.

Tokom 2016. godine, zabeleženo je 77 incidenata neformalnog vraćanja, u kojima je ukupno 1.411 osoba vraćeno iz Srbije u Bugarsku.¹² Naše istraživanje, takođe, pokazuje da su neke osobe pokušavale da ostanu u nekoj od zemalja kroz koje su prolazili, ali da su vlasti ignorisale njihovu nameru da traže azil, čak i kada im je sudskom odlukom dozvoljen boravak u zemlji.

Kolektivno proterivanje je zabranjeno članom 4 Protokola br. 4 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, koja je obavezujuća na sve zemlje, koje su pomenute u ovom izveštaju. Do kolektivnog proterivanja dolazi kada grupa ljudi biva vraćena iz jedne zemlje u drugu, mimo zakonom ustanovljenih procedura, bez razmatranja pojedinačnih okolnosti zahteva za azil svake osobe, bez pristupa pravnoj pomoći, bez prevodioca za jezik koji osoba u postupku razume, kao i bez mogućnosti žalbe na odluku, koja bi proterivanje odložila do usvajanja konačne odluke o žalbi. Koncept kolektivnog proterivanja je ustanovljen kako bi dodatno ojačao član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, kojim je apsolutno zabranjeno mučenje i „nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje“ i koji državama potpisnicama nameće obavezu da razmatraju opasnost od prisilnog vraćanja. U nastavku je dat sažetak nedavne presude Evropskog suda za ljudska prava, u pogledu postupaka Mađarske vezanih za kolektivno proterivanje.

Evropski sud za ljudska prava utvrdio povrede ljudskih prava

Evropski sud za ljudska prava je u svojoj presudi u predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske* (predstavka br. 47287/15), izrečenju 14. marta 2017. godine, utvrdio da je Mađarska odgovorna za više povreda Evropske konvencije o ljudskim pravima. Dva tražioca azila iz Bangladeša udaljena su iz mađarske tranzitne zone na osnovu Vladine uredbe, u kojoj je Srbija označena kao sigurna treća zemlja azila. Sud je utvrdio da mađarske vlasti nisu sprovele postupak vraćanja u skladu sa Direktivom Evropske unije o vraćanju, kao i da izbeglice nisu mogle da iskoriste nikakve delotvorne pravne lekove, kojima bi osporile odluku o vraćanju u Srbiju. Sud je konstatovao da su izbeglice, vraćanjem u Srbiju, izložene opasnosti od lančanog prisilnog vraćanja (odnosno posrednog vraćanja u sigurnu treću zemlju, koja bi ih potom vratila u zemlju koja nije za njih sigurna) i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja, zabranjenog Konvencijom.¹³

Neke izbeglice i migranti imaju toliko nepoverenje prema vlastima u Srbiji i toliko strahuju od deportacije da, umesto u centrima za prihvatanje, u kojima ima slobodnih mesta, spavaju na otvorenom, čak i na temperaturi od -20°C. Svedočenja koja slede pokazuju da su strahovi ovih ljudi zasnovani na njihovom sopstvenom iskustvu.

Neidentifikovana grupa uniformisanih službenih lica je 17. decembra 2016. godine presrela autobus, u kojem se nalazilo sedam tražilaca azila kurdskog porekla iz Sirije, registrovanih i upućenih u prihvatni centar u Bosilegradu, na jugoistoku Srbije, nedaleko od granice sa Bugarskom. Izbeglice, uključujući šesnaestogodišnju devojčicu bez pratnje i dvogodišnje dete, izvedeni su iz autobusa i policijskim kombijem prevezeni do kontrolnog punkta nedaleko od Vlasinskog jezera. Grupa je u sred noći, na temperaturi od -11°C, odvezena u šumu i ostavljena.¹⁴ Jedan član grupe je imao mobilni telefon i uspeo je da uhvati signal i pošalje njihove GPS koordinate Info parku, nevladinoj organizaciji koja pruža pomoć izbeglicama u Beogradu. Grupa je spasena isključivo zahvaljujući intervenciji aktivista Info parka i pomoći lokalnog policajca iz Surdulice. Dve žene su, usled hipotermije, izgubile svest do trenutka kada su ih je pronašao lokalni policajac. Tužilaštvo nadležno za istragu o ovom incidentu do danas nije prikupilo iskaze nijednog svedoka. Zvaničnici Ministarstva odbrane i načelnik Generalštaba Vojske Srbije porekli su odgovornost združenih snaga vojske i policije, a Ministarstvo unutrašnjih poslova i dalje odbija da govori o ovom incidentu.¹⁵

Beogradski centar za ljudska prava je 25. novembra 2016. godine zabeležio sličan incident, kada je grupa od devet izbeglica kurdskog porekla ostavljena u šumi, nakon što je sudija odustao od prekršajnog postupka za nelegalan ulazak i boravak na teritoriji Srbije kada su izrazili nameru da zatraže azil u Srbiji. Živeli su nekoliko dana u šumi, dok nisu uspeli da se vrate u Beograd. Nakon ovih incidenata, Beogradski centar za ljudska prava se usredsredio na praćenje situacije na istočnoj granici Srbije, kako bi utvrdio razmere povreda ljudskih prava koje se tamo dešavaju.

Iskustva grupe izbeglica u **Bugarskoj i Srbiji**: Svedočenja šest državljana Avganistana, uzrasta od 16 do 22 godine, predstavljaju dodatni dokaz o teškoćama sa kojima se suočavaju izbeglice prolazeći kroz Bugarsku i Srbiju. Pet osoba iz ove grupe, poreklom iz Šakar Dare, sela blizu Kabula, članovi su šire porodice, a na put su krenuli pre godinu dana. Dečak koji putuje sa njima, poreklom je iz Džalalabada, napustio je svoj dom pre četrnaest meseci, a grupi se priključio naknadno. Rođaci iz Šakar Dare su izrazili želju da odu u Nemačku, dok dečak iz Džalalabada nije bio siguran koje mu je krajnje odredište ili da li bi želeo da ostane u Srbiji.

Grupa iz Šakar Dare iz Avganistana je putovala preko Irana i Turske i u Bugarsku stigla u proleće 2016. godine. Tvrde da su ih, po prelasku granice između Turske i Bugarske, zaustavili uniformisani muškarci za koje veruju da su policajci. Temeljno su pretreseni i oduzete su im sve vredne stvari koje su imali, uključujući mobilne telefone, odeću i novac. Policajci su ih, zatim, uz upotrebu fizičke sile, neformalno vratili u

Temeljno su pretreseni i oduzete su im sve vredne stvari koje su imali, uključujući telefone, odeću i novac.

Iskustvo grupe izbeglica iz Avganistana u Bugarskoj

Tursku. Policija im je uzela cipele, te su satima bosu pešačili, dok sledećeg dana nisu stigli do najbližeg sela, Sukrupase. Nekoliko su puta pokušali da pređu granicu, ali ih je policija svaki put sprečavala. Kada su konačno uspeali da uđu u Bugarsku, registrovani su i primljeni u prihvatni centar u Harmanliju, u blizini granice sa Turskom. Tu su proveli narednih šest i po meseci. Naveli su da su u tom centru trpeli maltretiranje i zanemarivanje; sobe su bile prljave i svaki dan su za obrok dobijali samo tost i vodu. Smatraju da su uslovi u ovom centru slični kao u zatvoru. Azil u Bugarskoj su zatražili isključivo zato što im je prećeno deportacijom. Znali su, međutim, da ne mogu dobiti zaštitu u državi u kojoj se krše njihova ljudska prava, te su odlučili da odu.

U noći između 2. i 3. februara 2017. godine, ova grupa je uspešno prešla granicu i ušla u južnu Srbiju. Kažu da ih je, po dolasku u jedno malo mesto, policija zaustavila i rekla im da moraju da se registruju.

Odvedeni su u Prekršajni sud u Pirotu, gde ih je sudija obavestila da se protiv njih pokreće postupak zbog nezakonitog ulaska u zemlju. Sudija ih je detaljno ispitala o tome šta im se u životu dešavalo i pitala ih da li nameravaju da traže azil u Srbiji. S obzirom da je ovo bio prvi put da im je ovakva prilika pružena, izjavili su da bi to želeli da zatraže azil. Sudija je naložila odbacivanje prijave zbog nezakonitog ulaska u zemlju, pozvavši se na načelo nekažnjavanja izbeglica, i policiji naložila da svim članovima grupe izda potvrde o izraženoj nameri da traže azil.

Policajci su se nekoliko sati kasnije vratili sa potvrdama o izraženoj nameri da se traži azil u Srbiji. Ova grupa je sa još devetnaest ljudi ušla u policijski kombi, kako bi, navodno, bili prevezeni do prihvatnog centra za izbeglice, koji je naznačen na njihovim potvrdama. Međutim, 90 minuta kasnije, kombi se zaustavio u jednoj šumi i svima je rečeno da izađu. Policajci su ih pretresli i oduzeli im sudska rešenja i na licu mesta ih pocepali. Policija nije pokazala nikakvo interesovanje za njihove lične stvari, već im je, na engleskom, rekla: „Idite u Bugarsku“. Policijski kombi se odvezao, a ovi ljudi su ostali na hladnoći. Grupa je upalila logorsku vatru i sačekala jutro, a zatim krenula dalje. Kada su stigli u obližnje selo, primetili su ih meštani i uskoro je stiglo policijsko vozilo; tada su otkrili da se ponovo nalaze u Bugarskoj. Bugarski policajci su im rekli da moraju da odu do izbegličkih centara u Voena Rampa i Harmanli. Međutim, neki od njih nisu imali novca za autobusku kartu, a i plašili su se da se povratka u Harmanli zbog loših iskustava koja su tamo imali.

U noći 10. februara 2017. godine, ovaj deo grupe je ponovo ušao u Srbiju, prešavši teži granični teren, blizu Bosilegrada. Uspeli su da nađu prihvatni centar za izbeglice u tom mestu, ali ih je policija primorala da uđu u policijsko vozilo i grupa je odvezena u šumu nedaleko od sela Belut, što su utvrdili na osnovu GPS signala na mobilnom telefonu. Policija im je rekla da nastave da se kreću u smeru bugarske granice, na nekih tri kilometra istočno od sela; bili su uplašeni i poslušali su naredbu. Međutim, telefoni su im se ispraznili i izgubili su pojam o vremenu i mestu gde se nalaze. Pešačeći nekoliko sati, ponovo su se našli u Bosilegradu 12. februara ujutru. Ovom prilikom, Beogradski centar za ljudska prava obavešten je o njihovom dolasku i alarmirao je međunarodne organizacije i državne organe, te je grupa konačno odvedena u prihvatni centar za izbeglice blizu Divljane.

Policajci su ih pretresli i oduzeli im sudske odluke i na licu mesta ih uništili.

Iskustvo grupe izbeglica iz Avganistana u Srbiji

Komitet za ljudska prava UN poziva Srbiju da poštuje svoje obaveze

U svojim Zaključnim zapažanjima na treći periodični izveštaj Srbije, usvojenim 23. marta 2017, Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava je izrazio zabrinutost zbog navoda o slučajevima „neformalnog vraćanja“, kojim se uskraćuje pristup teritoriji Srbije i postupku azila, kao i zbog navoda o kolektivnom i nasilnom proterivanju. Komitet je pozvao Srbiju da poštuje svoje nacionalne i međunarodne obaveze tako što će se, između ostalog, uzdržavati od kolektivnog proterivanja stranaca i obezbediti razmatranje pojedinačnih zahteva za azil, uz puno poštovanje načela zabrane prisilnog vraćanja.

Uskraćivanje pristupa postupku azila

Pored nasilnog neformalnog vraćanja i kolektivnog proterivanja, svedočenja prikupljena u okviru ovog istraživanja ukazuju na otežan pristup odgovarajućim informacijama i postupku azila. U nekim slučajevima, zahtevi za azil su u potpunosti ignorisani. Stoga ne iznenađuje da izbeglice i migranti nastavljaju da prelaze granice u nadi da će stići do boljeg života, uprkos opasnosti po njihovu bezbednost, pa čak i život.

U Srbiji je tokom 2016. godine, u postupku azila saslušano samo 160 tražilaca azila.¹⁶ Kada je u pitanju Makedonija, postoje brojni navodi o onemogućavanju pristupa postupku azila, čak i pored jasne namere izbeglica da to učine.¹⁷ Mađarska dozvoljava da samo deset ljudi dnevno iz Srbije uđe u tranzitnu zonu i makar formalno pristupi sistemu azila u ovoj državi. Nakon što se upišu na spisak za Mađarsku, stotine ljudi provodi nedelje ili mesece, čekajući da vide da li je njihovo ime jedno od onih deset prozvanih tog dana, kojima je omogućeno pređu u Mađarsku. Sistem je nejasan, a informacije oskudne. Dugo čekanje i nedostatak informacija navode mnoge da se obrate krijumčarima umesto da legalnim putem pokušaju da stignu do svog odredišta.

Osobe koje su u Srbiju vraćene iz Mađarske takođe se suočavaju sa problemima da ponovo uđu u sistem. Beogradski centar za ljudska prava se u više navrata uverio da srpske vlasti nisu voljne da ljudima vraćenim iz Mađarske dozvole da pristupe postupku azila, osim u slučajevima kada njihovi advokati ne intervenišu.

Iskustva braće Ahmada i Bilala u **Mađarskoj** i **Hrvatskoj**: Ahmad (25) i Bilal (24) su palestinske izbeglice rođeni u Tripoliju, Libanu. Liban su napustili jula 2016. godine, zajedno sa sestrom i njenim mužem. Jedan je, po zanimanju, moler, a drugi kuvar. Većinu vremena proveli su u Srbiji, prvo u Subotici, zatim u Principovcu, a potom u Krnjači. Njihov otac i mlađi brat žive u Nemačkoj, ali im se majka i dalje nalazi u Libanu. Pre više od godinu dana, majka je podnela zahtev za spajanje porodice, ali još nije dobila odgovor od nemačkih vlasti. Ahmad i Bilal su sedam puta do sada pokušali da uđu u Mađarsku i Hrvatsku, ali su svaki put uhvaćeni. Jednom su stigli do periferije Budimpešte. Držali su se dalje od glavnog puta, ali ih je policija ipak presrela, fotografisala, a zatim ih ubacila u kombi i vratila nazad u Srbiju.

Više su puta pokušali policajcima da kažu da su izbeglice, ali se oni na to nisu obazirali.

Iskustvo braće Ahmada i Bilala iz Palestine u Hrvatskoj

Više puta su pokušali policajcima da objasne da su izbeglice, ali se policajci na to nisu obazirali. Kada su, u prethodnim pokušajima da pređu granicu, uhvaćeni bliže granici, tvrde da su ih policajci vezivali lisicama i puštali pse na njih. Zatim bi im skinuli lisice i naložili da se vrate u Srbiju. Smatraju da bi, s obzirom na situaciju, za njih dvojicu najbolje bilo da ostanu u Srbiji. Međutim, za sada su prinuđeni da spavaju na ulici, jer su njihova mesta u prihvatnom centru dodeljena drugim ljudima.

Iskustva Ahmeda u **Mađarskoj i Srbiji**: Ahmed (22) iz sirijskog grada Idliba, napustio je svoj dom februara 2016. godine. Otputovao je u Tursku, gde je ostao nekoliko dana, a zatim je prošao kroz Grčku i bez problema ušao u Makedoniju, a potom u Srbiju. U Preševu, malo mesto na jugu Srbije, stigao je 8. marta 2016. godine. U prihvatnom centru su mu rekli da se odmori, a da će se registracija obaviti tek sledećeg dana. Međutim, sledećeg dana je svima u prihvatnom centru u Preševu rečeno da je ruta zatvorena i da neće moći da odu u Hrvatsku, već da će ostati u Srbiji.

U prihvatnom centru u Preševu je dobijao svu materijalnu pomoć koja mu je bila potrebna, od hrane do sredstva za higijenu i odeće, ali uslovi su bili takvi da zadovoljavaju samo osnovne potrebe. Prihvatni centar se polako praznio, a izbeglice i migranti su nastavljali svoje putovanje. Zajedno sa još nekoliko Sirijaca, koje je upoznao u Preševu, Ahmed se odvezao taksijem do severne granice Srbije sa Mađarskom, gde su čekali skoro dve nedelje. Mađarska policija je zahtevala da sastave spisak ljudi koji se nalaze u graničnom delu i žele da uđu u tu zemlju, a oni su sačinili spisakove sa imenima petnaest izbeglica iz Sirije i petnaest izbeglica iz Avganistana, koji će svakoga dana ulaziti u tranzitnu zonu na mađarskoj granici. Srpske vlasti su odbile da im pruže bilo kakvu pomoć, zbog čega je često dolazilo do incidenata. Kada se, jednom prilikom, neko onesvestio, ostale izbeglice su pokušale da dozovu policiju na mađarskoj strani, ali ih je granični policajac, umesto toga, poprskao biber sprejom.

Ahmed je konačno pozvan od strane mađarskog službenika da uđe i podnese svoj zahtev za azil. Sproveden je u malu sobu u kojoj je bilo još nekoliko tražilaca azila, koji jedan za drugim pozivani na pretres. Mađarski policijski službenik je pretresao sve osobe i oduzimao im sve predmete koji bi mogli da budu opasni po bezbednost. Ahmedov intervju je bio kratak i trajao svega desetak minuta; uz pomoć prevodioca poreklom iz Sirije, odgovarao na osnovna pitanja i dao svoje osnovne podatke, ali bez prisustva pravnog zastupnika. Tokom ovog prvog intervjua, upitan je da li bi želeo da podnese zahtev za azil u Mađarskoj. Međutim, u trenutku potpisivanja zahteva za azil, prevodilac mu je uručio odluku kojom se njegov zahtev za azil odbija i naložio mu da se potpiše na žalbu, koja je napisana rukom. U jedinom dokumentu koji je bio napisan na arapskom bila su uopšteno navedena njegova prava, dok su sva dokumenta vezana za njegov zahtev za azil bila isključivo na mađarskom jeziku. Nikad nije u potpunosti razumeo prirodu postupka ili vrstu odluka koje su donesene u postupku. Rekli su mu da je Mađarska smatra da je Srbija sigurna zemlja za njega i da ima tri dana da dokaže suprotno. Službenik mu nije postavio nikakva dodatna pitanja o

Dok je potpisivao obrazac zahteva za azil, prevodilac je već izvadio dokument u kojem je, po njegovim rečima, pisalo da se njegov zahtev odbija i rekao mu da potpiše rukom napisanu žalbu.

Iskustvo Ahmeda iz Sirije u Mađarskoj

njegovim ličnim okolnostima, niti o tome zašto je napustio Siriju i zašto ne može tamo da se vrati.

Posle toga, odveden je u obezbeđenu (tranzitnu) zonu. Tamo se nalazilo desetak kontejnera za prevoz robe, koji su se koristili za smeštaj tražilaca azila, kao i dva kontejnera koja su služila kao kupatila i jedan koji je služio kao soba za molitvu. Uslovi su bili pristojni, ali verska ubeđenja izbeglica nisu bila poštovana. Primera radi, dobijali su hranu koja je sadržala svinjetinu i koju zbog toga nisu mogli da jedu. Nedelju dana kasnije, Ahmad je pozvan na drugi intervju i zamoljen je da sa sobom ponese mobilni telefon. Ovaj put, imao je drugog prevodioca, koji nije bio iz Sirije, već iz Jordana. Ahmedu su postavljana veoma slična pitanja kao tokom prvog intervjuja, ali je zamoljen i da detaljnije opiše šta se dešava u Siriji. Zamoljen je da preda svoj mobilni i da opiše na koji način je povezan sa svim osobama koje se nalaze u listi kontakata. Službenik je zapisao sve brojeve telefona, ali nije postavio nikakva dodatna pitanja. Nekoliko sati posle intervjuja, pojavio se i prevodilac iz Sirije, koji je bio prisutan na prvom intervjuu, i rekao Ahmadu da treba da uzme stvari i ode do sobe za molitvu. Tamo mu je rečeno da je njegov zahtev odbijen i da nema pravo na žalbu. Ahmed je pitao da li može da razgovara sa advokatom, ali mu je saopšteno da je to nemoguće. U blizini se nalazio određeni broj naoružanih vojnika, koji su Ahmada i još nekoliko izbeglica ubrzo ispratili do granice sa Srbijom. Jedan vojnik je otvorio kapiju, dok ih je drugi pogurao nazad na teritoriju Srbije, zatvarajući kapiju odmah zatim.

U Srbiji ih niko nije čekao i od tada se suočava sa ogromnim teškoćama da uđe u postupak azila, jer je već podneo zahtev za azil u Mađarskoj. Nije siguran da li bi trebalo da ostane u Srbiji, najviše zbog nesprovođenja postupka za spajanje sa porodicom, nepostojanja putne isprave za izbeglice i nemogućnosti da nastavi svoje studije. Istovremeno, ne želi da nastavi da pokušava da se vrati u Mađarsku, jer ga atmosfera u tranzitnoj zoni – teško naoružanje, puške, prisustvo vojske i konstantna buka od helikoptera – podseća na rat u Siriji. Za razliku od mnogih drugih, on nikada nije želeo da ode u Nemačku, samo je želeo da pronađe zemlju u kojoj na miru može da studira i radi, dok se rat ne završi, a onda bi se vratio kući. Jedina želja mu je da ponovo vidi majku.

3 ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Navedena svedočenja o brutalnosti su veoma uznemirujuća i pokazuju koliko migranata i izbeglica rizikuju kada odluče da se upuste u „igru“. Jasno je da države nastavljaju sa svojih granica neformalno i nezakonito da vraćaju osobe u potrebi za međunarodnom zaštitom, primenom nasilnih taktika, koje predstavljaju krivična dela, a koja u nekim slučajevima podrazumevaju radnje koje mogu da se podvedu pod mučenje. S druge strane, isto tako je jasno i da su osobe koje dolaze iz država u kojima vlada nasilje opštih razmera odlučne da, u potrazi za bezbednošću i dostojanstvom, nastave svoj put. Razumno je pretpostaviti da će se ova „igra“ puna rizika nastaviti, sve dok vlasti ne usvoje čovečne i pravične postupke za osobe kojima je potrebna zaštita i dok se ne uspostave bezbedne izbegličke rute. Nasilje ne deluje odvraćajuće na izbeglice i migrante, koji se nalaze u očajnoj potrazi za bezbednošću. Nasilje samo podriva zakonom propisanu ulogu državnih službenika i, usled nedostatka kontrole i manjka odgovornosti, vodi ka raznim drugim zloupotrebama.

Oxfam, Beogradski centar za ljudska prava i Makedonsko udruženje mladih pravnika pozivaju **vlade Srbije, Makedonije, Hrvatske, Mađarske i Bugarske** da se obavežu da:

- Odmah preispitaju sva postupanja na svojim granicama, kao i da se pobrinu da državni službenici postupaju u skladu sa članom 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, odnosno zabranom nečovečnog i ponižavajućeg postupanja, kao i članom 4 Protokola br. 4 uz Konvenciju, odnosno načelom zabrane prisilnog vraćanja i zabrane kolektivnog proterivanja. Takođe, treba da obezbede da kvalitet i ishod svih postupaka podleže nadzoru nacionalnog organa, uključujući i omogućavanje pristupa delotvornom pravnom leku, u skladu sa članom 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima.
- Nezavisno i rigorozno razmatraju zahteve za međunarodnu zaštitu svakog pojedinca, kako bi im se garantovao pristup postupku azila u kome će se individualno odlučivati po svakom zahtevu, ostvarujući pravo na besplatnu pravnu pomoć i prevodioca za jezik koji razumeju, kao i pravo da izjave žalbu na odluku, sa suspenzivnim dejstvom do okončanja žalbenog postupka.
- Hitno istraže i preduzmu mere protiv svih učinilaca krivičnih dela protiv izbeglica i migranata, uključujući fizičko nasilje i pljačkanje, kao i sve oblike nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja od strane državnih službenika ovlašćenih za primenu sredstava prinude.
- Uvedu preventivne mere za sprečavanje budućih zloupotreba, pooštre postupak zapošljavanja službenika ovlašćenih za primenu sredstava prinude, uvedu u upotrebu unapređenu tehničku opremu, poput kamera na uniformi, kao i obavezne obuke službenika o evropskom i međunarodnom pravu ljudskih prava i izbegličkom pravu. Veliki deo kandidata za mađarsku policiju 2016. godine, nije

prošao psihološki test. Stoga svi policajci, koji su zaposleni na vrhuncu izbegličke krize u Mađarskoj, takođe, treba da budu u obavezi da se podvrgnu psihološkom testu, a svi oni koji ga ne prođu, moraju odmah da budu udaljeni iz policije.¹⁸

- Hitno dozvole kancelarijama Zaštitnika građana/Ombudsmana, koji su na čelu postojećih Nacionalnih mehanizama za prevenciju mučenja, i relevantnim organizacijama civilnog društva, potpun i neometan pristup graničnim područjima svojih država, kao što je predviđeno članovima 3 i 4 Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

Oxfam, Beogradski centar za ljudska prava i Makedonsko udruženje mladih pravnika pozivaju **Evropsku uniju i njene države članice** da:

- Prošire obim bezbednih ruta za ulazak u Evropsku uniju, u cilju odgovornog i čovečnog upravljanja migracijama. Ove mere bi trebalo da obuhvataju preseljenje, fleksibilnije postupke spajanja porodice i izdavanje većeg broja humanitarnih viza. Takođe, trebalo bi uspostaviti veći broj različitih kanala za radnike migrante.
- Postave standarde i postanu uzor, koji će druge zemlje slediti, tako što će garantovati bezbednost, dostojanstvo i prava ljudi u pokretu, u skladu sa obavezama po međunarodnom i evropskom pravu. Naročito treba da:
 - Obezbede da osobe u potrebi za međunarodnom zaštitom imaju pristup pravičnom i delotvornom postupku azila, u skladu sa članom 6 Direktive Evropske unije o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite.
 - Obezbede da svi koji su podneli zahtev za dobijanje međunarodne zaštite, borave u adekvatnim uslovima, koji bi im garantovali bezbednost i dostojanstvo, kao i puno poštovanje prava tokom celog postupka razmatranja i odlučivanja o njihovom zahtevu, u skladu sa Direktivom o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite.

NAPOMENE

- 1 U daljem tekstu Makedonija.
- 2 UNHCR, *UNHCR Serbia Update, 13 - 19 March 2017*, april 2017, dostupno na engleskom jeziku: <http://reliefweb.int/report/Srbija/unhcr-Srbija-update-13-19-march-2017>.
- 3 Dazed Digital, *The 19-Year-Old Who Died in a River Trying to Reach Safety*, mart 2017, dostupno na engleskom jeziku na: <http://www.dazeddigital.com/artsandculture/article/34778/1/the-19-year-old-who-died-in-a-river-trying-to-reach-safety>.
- 4 Quartz, *Hungary's Police Say Their "Border-Hunters" Squad is Overrun with Unsavory Applicants*, februar 2017, dostupno na engleskom jeziku na: <https://qz.com/911364/Mađarskas-police-say-its-border-hunters-squad-is-overrun-with-unsavory-applicants/>.
- 5 UNHCR, *UNHCR Concerned Hungary Pushing Asylum Seekers Back to Serbia*, jul 2016, dostupno na engleskom jeziku na: <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/5788c85a4/unhcr-concerned-Mađarska-pushing-asylum-seekers-Srbija.html>.
- 6 Amnesty International, *Hungary: Appalling Treatment of Asylum-Seekers A Deliberate Populist Ploy*, septembar 2016, dostupno na engleskom jeziku na: <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2016/09/hungary-appalling-treatment-of-asylum-seekers-a-deliberate-populist-ploy/>.
- 7 Human Rights Watch, *Croatia: Asylum Seekers Forced Back to Serbia*, januar 2017, dostupno na engleskom jeziku na: <https://www.hrw.org/news/2017/01/20/croatia-asylum-seekers-forced-back-Serbia>.
- 8 Médecins Sans Frontières International, *Serbia: MSF denounces the widespread violence on migrants and refugees at the Serbian /Hungarian Border*, mart 2017, dostupno na engleskom jeziku na: <http://www.msf.org/en/article/Serbia-msf-denounces-widespread-violence-migrants-and-refugees-Serbianhungarian-border>.
- 9 Transkripti svih razgovora nalaze se u arhivi Beogradskog centra za ljudska prava.
- 10 „Kancelarija Visokog komesara UN za izbeglice (UNHCR) Srbiju ne smatra sigurnom trećom zemljom, zbog nepostojanja pravičnog i efikasnog sistema azila.“, UNHCR, *Srbija kao zemlja azila: Zapažanja o položaju tražilaca azila i užiivalaca međunarodne zaštite u Srbiji*, avgust 2012, dostupno na: http://www.unhcr.rs/media/Srbija_zemlja_azila.pdf.
- 11 Prema podacima bugarskog Helsinškog komiteta i UNCHR (podaci nisu objavljeni).
- 12 Dostupno na: <http://www.bgcentar.org.rs/evropski-sud-za-ljudska-prava-ustanovio-da-madarska-krsi-prava-izbeglica>.
- 13 N1, *Paunović: Izbeglice odvedene u šumu i tamo ostavljene*, decembar 2016, dostupno na: <http://rs.n1info.com/a215445/Vesti/Vesti/Paunovic-Izbeglice-odvedene-u-sumu-i-tamo-ostavljene.html>.
- 14 Insajder, *Kovačević za Insajder.net: Izbeglice ostavljene u šumi niko nije saslušao*, dostupno na: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/2958/Kovačević-za-Insajdernet-Izbeglice-ostavljene-u-šumi-niko-nije-saslušao.htm>.
- 15 Kancelarija za azil je od 12.821 osoba koji su izrazili nameru da traže azil, obavila službene radnje podnošenja zahteva za azil za 574 osoba i saslušanja 140 osoba.
- 16 Oxfam, *Closed Borders*, septembar 2016, dostupno na: https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/closed_borders_en_g_low.pdf.
- 17 Quartz, *Hungary's Police Say Their "Border-Hunters" Squad is Overrun with Unsavory Applicants*, februar 2017, dostupno na: <https://qz.com/911364/hungarys-police-say-its-border-hunters-squad-is-overrun-with-unsavory-applicants/>.

© Oxfam International, april 2017.

Ovaj izveštaj rezultat je rada Beogradskog centra za ljudska prava i Makedonskog udruženja mladih pravnik, zahvaljujući podršci i sredstvima organizacije Oxfam. Izveštaj predstavlja deo serije dokumenata sačinjenih u cilju doprinošenja javnoj raspravi o razvoju i problemima politike u oblasti ljudskih prava.

Ukoliko želite više informacija informacijama iznetim u ovom dokumentu, obratite se na sledeći e-mail:

advocacy@oxfaminternational.org.

Ovaj dokument je zaštićen autorskim pravima, ali se tekst može besplatno koristiti u svrhu zagovaranja, vođenja kampanje, obrazovanja i istraživanja, pod uslovom da je izvor teksta propisno i u potpunosti naveden. Vlasnik autorskih prava zahteva da mu se prijavi svaka upotreba teksta. Za kopiranje u bilo kojim drugim okolnostima ili korišćenje u drugim publikacijama, za prevod ili adaptaciju nužno je dobiti odobrenje i moguće je da će biti naplaćena određena naknada. Obratite se na sledeći e-mail: policyandpractice@oxfam.org.uk.

Informacije u ovoj publikaciji bile su dostupne i tačne u trenutku odlaska u štampu.

Izdala organizacija Oxfam GB za Oxfam International
ISBN 978-0-85598-946-0 in April 2017.

DOI: 10.21201/2017.9460

Oxfam GB, Oxfam House, John Smith Drive, Cowley, Oxford, OX4 2JY, UK.

Beogradski centar za ljudska prava

Beogradski centar za ljudska prava osnovan je 1995. godine i predstavlja nestranačko, nepolitičko i neprofitno udruženje građana zainteresovanih za unapređenje teorije i prakse ljudskih prava i humanitarnog prava i jačanje vladavine prava.

Makedonsko udruženje mladih pravnik

Makedonsko udruženje mladih pravnik je nevladina, neprofitna i nepolitička stručna organizacija pravnik, osnovana 2004. godine, u cilju unapređenja ljudskih prava i vladavine prava i razvoja pravne struke u Makedoniji.

Oxfam

Oxfam je međunarodna konfederacija 20 umreženih organizacija, koje, kao deo globalnog pokreta za promene, u više od 90 zemalja deluju na izgradnji budućnosti, slobodne od nepravde siromaštva. Za dodatne informacije obratite se bilo kojoj od agencija ili posetite sledeću Internet stranicu: www.oxfam.org

Belgrade Centre
for Human Rights

Macedonian Young Lawyers Association

OXFAM